

УДК 81'28=81.373.611

ДОРСАЛЬНО-ПАЛАТАЛЬНИЙ ВИЯВ ФОНЕМ /З'/, /С'/, /Ц'/ У ПІВНІЧНОЛЕМКІВСЬКИХ ПЕРЕСЕЛЕНСЬКИХ ГОВІРКАХ

Мирослава Гнатюк

*Національний університет „Львівська політехніка”,
кафедра української мови,
вул. Карпінського, 2/4, 1-ий корпус, каб.306, 79013, Львів, Україна,
тел.: (0 322) 58 26 75*

Проаналізовано сучасне говіркове мовлення лемків, переселених у західні області України з Північної Лемківщини (тепер Республіка Польща). На підставі особистих експедиційних діалектних записів від респондентів різного віку та доступних лексикографічних праць проаналізовано один із виявів фонем /з'/, /с'/, /ц'/ – дорсально-палатальні звуки [з'], [с'], [ц']. Простежено вплив мовного оточення (сучасна українська літературна мова, наддністрянський діалект) на говірконосіїв.

Ключові слова: реалізація фонем /з'/, /с'/, /ц'/ як [з'], [с'], [ц'], дорсально-палатальна вимова, північнолемківські переселенські говірки, наддністрянські говірки, сучасна українська літературна мова.

Історико-політичне та національно-демографічне переформатування українськомовної території середини ХХ сторіччя (так звана акція „Вісла”) спричинило ареальні зміни діалектного простору – лемківський говір втратив свою компактність. І, як наслідок, у системі аналізованих говірок виявлено значні зміни – зафіксовано асимілятивні процеси, зумовлені міждіалектним та міжмовним контактуванням. Також дедалі складніше стає записувати автентичне говіркове мовлення, адже щороку зменшується кількість типових носіїв. Саме тому вивчення північнолемківських переселенських говірок на всіх рівнях, і на фонетичному зокрема, є одним із актуальних завдань сьогочасної діалектології.

Пропонована розвідка є продовженням статей про сучасне говіркове мовлення лемків, переселених у західні області України з Північної Лемківщини (тепер Республіка Польща). Тому на матеріалі лексикографічних видань, а також власних записів від респондентів різного віку (переселених понад 70 років тому з Північної Лемківщини до Львівської, Тернопільської та Івано-Франківської областей), ставимо за мету описати реалізацію фонем /з'/, /с'/, /ц'/ як [з'], [с'], [ц'], тобто з'ясувати особливості вживання дорсально-палатальної вимови цих звуків; виявити, наскільки збережено чи втрачено цю артикуляційну рису в умовах нівелювання говіркових рис (вплив наддністрянського діалекту та української літературної мови).

Діалектологи неодноразово наголошують на неоднаковій якості м'яких приголосних [з'], [с'], [ц'] в українських говорах [1, с. 69, 71; 3, с. 65–67; 4, с. 221]. Й. Дзензелівський простежує, що в надсянських, багатьох наддністрянських, частині бойківських, деяких верховинських на Закарпатті, у західній частині південнолемківських, у крайній південно-західній смузі подільських, а також у північнолемківських, холмських та підляських говірках ці приголосні мають сильніший ступінь палатальності [3, с. 67]. Якщо в літературній українській мові та в частині діалектів при творенні м'яких [з'], [с'], [ц'] участь бере передня частина язика, то у вище зазначених говірках – середня; відповідно, такі звуки прийнято називати дорсально-палатальними [з'], [с'], [ц'] [9, с. 375].

Артикуляційною особливістю цих звуків є те, що на слух їх сприймають дуже м'якими із дещо шиплячим призвуком: [з^{рк}], [с^{шр}], [ц^{шр}]: с^{шр}іно, с^{шр}віт, с^{шр}міх, з^{рк}іма, з^{рк}вір, с^{шр}ц^{шр}іна [1, с. 69].

Особливість вимови [с'] виявлено і в мовленні українців Банату (Румунія), що є представниками закарпатських говірок: „у деяких випадках спостерігається цілковита палаталізація фрикативного звука, внаслідок чого цей приголосний сприймається з додатковим, ніби „шиплячим”, відтінком [ш']: с'ім, с'іно, с'віт, с'н івати, не^т с'м іїс'а, бс'ін', с'імн'а, с'атії 'святий', с'іати” [6, с. 33].

Досліджуючи „мовний портрет” переселенців із лемківського с. Чарна Краківського воєводства на Луганщині (Східна Слобжанщина), К. Глуховцева також зауважує, що дорсальна вимова щільних [з'], [с'], [ц'] „сприяє їх зближенню із шиплячими приголосними: ш'іно, ш'п івам, ш'л'іди; шш'ничу (пшеницю), пш'лич і (палиці), х'воч і (хлопці)” [2, с. 19].

К. Дейна пов'язує виникнення [з'], [с'], [ц'] із польським впливом, адже „цю фонетичну інновацію, що відрізняє південно-західні діалекти від інших українських діалектів, ми вважаємо наслідком тісних і тривалих контактів українського населення з поляками, як на польсько-українському мовному прикордонні, так і на землях, де була значна кількість поляків. Не є простою випадковістю той факт, що дорсальна артикуляція закріпилась практично тільки на територіях, на яких до репатріації проживав великий відсоток польського чи в мовному плані українізованого населення” [12, с. 59–60]. Польський дослідник лемківського ареалу З. Штібер, окресливши межі поширення цієї риси (західна частина Лемківщини по обидва боки польсько-словацького кордону, з польського боку також східна Лемківщина, окрім південної частини Сяноцького повіту), зараховує [з'], [с'] до групи польсько-словацьких впливів: с'іно, з'іла [15, с. 476]. Учений вважає, що дорсальна артикуляція поширилася від польського населення, що проживало серед українців, а далі, виявившись достатньо стійким явищем, стало природно поширюватися дещо далі на схід [14, с. 13–18]. Ю. Шевельов також висловлює думку, що „географія дорсальної палаталізації сугерує можливість польського та східнославацького впливу, бо ця артикуляція представлена в діалектах, що межують із двома зазначеними мовами, де є така сама палаталізація” [11, с. 875]. Натомість Г. Півторак не погоджується із цілковитим ствердженням польського впливу і вбачає дорсально-палатальну вимову свідченням швидше спорідненості українських і польських діалектів, оскільки „факти свідчать про старожитність цієї риси, властивої говорам відповідного діалектного ареалу ще за давньоруської доби і, можливо, раніше. Зближення свистячих і шиплячих зафіксовано в давньоруських і ранніх староукраїнських пам'ятках галицько-волинського походження, починаючи з XIII ст. [...] Засвідчена фонетична риса є східнослов'янським еквівалентом польського мазуріння” [7, с. 141–142]. Звернімо увагу на працю І. Зілінського, у якій зазначено з цього приводу, що в лемківській говірці с. Явірки „с', з' артикуються дорсально, як польські ś, ź” [5, с. 131]. На наш погляд, дослідник застосовує польську мову з порівняльною метою, зовсім не кваліфікуючи наявність цієї риси в говірковому мовленні як полонізм. Ще одним доказом, що заперечує польські впливи на поширення цього явища в частині українських діалектів, є наявність зафіксованої вимови [з'], [с'] і в деяких південно-східних говірках (ареал Запоріжжя) [8, с. 96].

Для характеристики збереження / занепаду дорсально-палатальної вимови на сучасному етапі буття північнолемківських переселенських говірок в умовах розпорошеного проживання їхніх носіїв залучено тексти говіркового мовлення лише з тих населених пунктів, для яких ця риса була притаманною в додепортаційний період – це західна та східна частини Лемківщини з польського боку, за винятком південної частини

Сяноцького повіту [13, с.81, 91–92; 10]. Відповідно, опрацьовано аудіозаписи від респондентів різного віку – вихідців / нащадків із сіл Білянка, Богуша, Верхомля, Висова, Гирова, Ганчова, Дальова, Збоїська, Карликів, Мисцова, Посада, Сквіртне, Сянічок, Тилич, Тильова, Фльоринка, Шавник, Ястрябик; м. Криниця, що сьогодні проживають у населених пунктах Городоцького, Пустомитівського, Миколаївського, Золочівського, Самбірського районів Львівської області; Козівського, Підволочиського, Терехівського, Монастирського, Гусятинського, Чортківського, Буцацького районів Тернопільської області; частини Долинського, Рожнятівського та Калуського районів Івано-Франківської області. Отже, досліджувану артикуляційну рису в північнолемківських переселенських говірках вивчаємо в межах поширення наддністрянського говору, для якого вимова [з'], [с'], [ц'] є властивою і послідовно зберігається.

Із проаналізованих аудіотекстів дорсально-палатальну вимову приголосних вдалося зафіксувати в мовленні респондентів усіх вікових категорій¹ в таких позиціях:

- [з']:
 1. Перед [і] в **іменниках**: *б'з'ік* 'дивакуватість', *з'іла* 'зілля', *з'ім'накы* 'картопля', *п'ін'аз'і* 'гроші'; **прикметниках**: *коз'ій* 'козячий'; **дієсловах (дієслівних формах)**: *бз'ікувати* 'дуріти, психувати', *з'ів'ялий* 'зів'ялий', *з'імати* 'впіймати', *з'істи* 'з'істи'; **прислівниках**: *низ'іц'ко* 'низенько'.
 2. Перед [а] в **іменниках**: *баз'а* 'вербова гілка'; **дієсловах**: *воз'ат* 'З ос. мн. мин. часу від возити'.
 3. Перед [о] в **іменниках**: *поз'омкы* 'лісові суниці'.
 4. У кінці слова в **іменниках**: *п'ін'аз'* 'монета'.
 5. Перед губними [в], [м], [п] в **іменниках**: *з'в'ідан'а* 'запитання', *з'в'ідал'ник* 'знак питання', *з'в'ізда* 'зірка', *з'в'із'дочка* 'зірочка', *з'в'іздар* 'колядник', *з'в'ір*, *з'в'ірина* 'звір', *з'в'іринець*, *з'в'іратник* 'звіринець'; **дієсловах**: *з'в'ідатис'а* 'спитати'.
 6. Перед передньоязиковими [д], [т], [ц], [л], [н] в **іменниках**: *близ'ці* 'близнята', *т'воз'дік* 'гвоздика', *жес'із'нак* 'кухонний горщик з чавуну', *лаз'на* 'лазня'; **прикметниках**: *л'уз'ний* 'вільний, зайвий', *тераз'ні* 'теперішній, сучасний'; **прислівниках**: *з'лі* 'зле, погано', *нез'лі* 'добре, непогано'.
 7. Перед задньоязиковим [к] в **іменниках**: *баз'ка* 'вербова гілка', *буз'ко* 'лелека'.
- [с']:
 1. Перед [і] в **іменниках**: *бес'іда* 'бесіда, розмова', *вес'іла* 'весілля', *нас'ін'а* 'насіння', *ос'ін* 'осінь', *рис'ік* 'трифель, крейда', *с'ід'жын'а* 'сидіння', *с'іно*, *с'іт'к'іука* 'волейбол', *сус'ід* 'сусід'; **прикметниках**: *бес'ідливи* 'говіркий, балакучий', *біл'іс'і* 'білесенький', *добрис'і* 'добресенький', *дриб'іс'і* 'дрібнесенький', *корот'іс'і* 'коротенький', *лег'іс'і* 'легесенький', *мал'іс'і* 'малесенький', *мід'іс'і* 'м'якенький', *молод'іс'і* 'пестлива форма до молодий', *найвес'ілиши* 'найвеселіший', *низ'іс'і* 'низенький', *нов'іс'і* 'новенький', *ос'ідли* 'який постійно проживає на певному місці; осілий', *острис'і* 'гострий, гостресенький', *сам'іс'і* 'саменький', *сух'іс'і* 'сухенький', *тих'іс'і* 'тихесенький', *тон'іс'і* 'тонесенький', *уз'іс'і* 'везесенький', *чыс'ціс'і* 'чистенький'; **числівниках**: *с'ідем* 'сім', *с'ім'нац'ет* 'сімнадцять', *с'ім'нац'ет'еро* 'сімнадцят'еро', *с'ім'сто* 'сімсот'; **дієсловах**: *бес'ідувати*

¹ Умовно поділяємо діалектоносіїв на три покоління: *найстарше* (від 70 років і вище), *середнє* (від 40 до 69 років) і *наймолодше* (до 40 років)

- ‘розмовляти, гомоніти, балакати’, *нас'ічы* ‘насікти’, *одс'ічы* ‘відсікти’, *пос'іяти* ‘посяти’, *прис'ігати* ‘присягати’, *с'ідити* ‘сидіти’; **прислівниках:** *помал'ісі* ‘помаленьку’, *понечас'і* ‘згодом’.
2. перед [а] в **іменниках:** *б'ідос'а* ‘велика бідність, убогість’, *гус'а* ‘гусенятко’, *тамбус'а* ‘пестливе до *тамба* – рот, уста’, *к'іс'а* ‘держак коси’, *м'іс'ачок* ‘пестлива форма до місяць’, *с'аг* ‘метровий відрізок деревини, розділений надвоє чи начетверо’; зворотному **займенникові** *с'а* ‘себе’; **числівниках:** *осемдес'ат* ‘вісімдесят’, *тіс'ача* ‘тисяча’, *штыр'дес'ат* ‘сорок’; **дієсловах:** *бавратис'а* ‘бавтатися руками в чому-небудь рідкому’, *борыкатис'а* ‘борючись, намагатися подужати супротивника’, *брудитис'а* ‘забруднюватися’, *вадитис'а* ‘сваритися’, *векшатис'а* ‘збільшуватися’, *веритис'а* ‘кривитися (про дошки, двері та ін. дерев'яні вироби)’, *выборыкатис'а* ‘виплутатися, вийти із скрутного становища’, *выпочнутис'а* ‘випатися, добре відпочити’, *выратуватис'а* ‘врятуватися’, *вылизуватис'а* ‘влизати’, *задатис'а* ‘здуматися’, *габоритис'а* ‘сваритися, жити в незгоді’, *гас'ат* ‘З ос. мн. від гасити’, *дрылатис'а* ‘штовхатися’, *йас'нітис'а* ‘ясніти, сяяти’, *жегнатис'а* ‘прощатися’, *загартатис'а* ‘загорнутися’, *лічытис'а* ‘лікуватися’, *мджуритис'а* ‘мружитися’, *мосуритис'а* ‘супитися, хмуритися (про людину)’, *найенчатис'а* ‘настогнатися’, *обаватис'а* ‘сумніватися’, *обачытис'а* ‘схаменутися’, *обрыпатис'а* ‘оббитися, поколупатися (про піч, стіну тощо)’, *оджыв'ятис'а* ‘харчуватися’, *подабатис'а* ‘подобатися’, *покрышытис'а* ‘покришитися’, *преблікатис'а* ‘переодягатися’, *преконатис'а* ‘переконатися’, *родинатис'а* ‘родичатися’, *сарчыти* ‘падати дуже дрібними краплями (про дощ)’, *сарчытис'а* ‘просочуватися, витікати дрібними краплями’, *смотратис'а* ‘дивляться’, *стоучыс'а* ‘розбитися (про посуд)’, *стратитис'а* ‘загубитися’, *сцікатис'а* ‘казитися, лютувати (про людину)’, *сукрытис'а* ‘зацукруватися (про мед)’, *траф'ятис'а* ‘траплятися’, *цнутис'а* ‘сумувати, тужити’; **прислівниках:** *ус'ади* і *фес'ади* ‘усюди, скрізь’, *зоус'ади* ‘звідусіль’, *с'ады-тады* ‘сюди-туди’, *с'ако-тако* ‘сяк-так’, *тады-с'ады* ‘туди-сюди’; **частці** *с'а* ‘ся’.
3. Перед [о] в **іменниках:** *Боз'ус'о* ‘шанобливо-пестливе до Бог’, *йас'ок* ‘1. маленька подушка; 2. великозерниста квасоля’, *тес'ц'о* ‘тесть’, *тес'ц'ова* ‘теща’; **прислівниках:** *дриб'іс'о* ‘дрібненько’, *лег'іс'о* ‘легенько’, *мідг'іс'о* ‘м'якенько’, *ніз'іс'о* ‘низенько’, *прос'ц'іс'о* ‘простенько’, *сух'іс'о* ‘сухенько’, *чыс'ц'іс'о* ‘чистенько’.
4. Перед [у] в **дієслові** *с'унати* ‘дит. до сидати’.
5. У кінці слова в **іменниках:** *Боз'ус'* ‘шанобливо-пестливе до Бог’, *хлібус'* ‘пестл. до хліб’; **прикметниках:** *дриб'іс'* ‘дуже дрібний’, *лег'іс'* ‘невідм. легенький’, *острис'* ‘дуже гострий’.
6. Перед губними [в], [м], [п] в **іменниках:** *с'вато* ‘свято’, *с'в'ачен'ина* ‘свячене; великодня їжа’, *с'в'ачын'а* ‘освячення’, *с'в'іжына* ‘дичина’, *с'в'іт* ‘світ’, *с'в'іч:ын'а* ‘свідчення’, *с'м'іт'а* ‘сміття’, *с'м'іт'арка* ‘лопатка (для сміття)’, *с'м'іх* ‘сміх’, *с'п'іванка* ‘пісня’; **прикметниках:** *с'в'ати* ‘святий’, *с'в'а'точни* ‘святковий’, *с'в'ачени* ‘свячений’, *с'в'іжи* ‘свіжий’, *с'в'із'іс'і* ‘свіженький, свіжесенький’; **дієсловах:** *одс'в'іжувати* ‘відсвіжувати’, *ос'м'ішытис'а* ‘поставити себе в смішне становище’, *прес'в'ічувати* ‘просвітлювати’, *прес'п'івати* ‘переспівати’, *прис'в'ачати* ‘присвячувати’, *с'в'іч:ыти* ‘свідчити’.

7. Перед передньоязиковими [т], [ц], [л], [н] в **іменниках**: *бе'рес"ц'а* 'Берестя – назви високих гір', *'зус"л'і* 'мн. скрипка', *зус"тан'а* 'гойдання', *к'іс"н'ава* 'тиснява', *'кос"ц'ол* 'костел', *'лис"т'а* 'листя', *'перс"ц'ін* 'перстень', *'пос"ц'іл'* 'постіль', *предм'іс"ц'а* 'передмістя', *прес"в'ітл'ін'а* 'рентген', *прос"ц'ух* 'простак', *старос"ц'іна* 'найстарша свашка на весіллі', *с"ц'ус* 'штабель; рівно складений ряд дров', *'шчес"т'а* 'щастя'; **прикметниках**: *вып'іс"н'дв'іли* 'виснажений, неродючий (про ґрунт)', *'выс"н'і* 'верхній', *з'нес"н'і* 'сьогоднішній', *й'є'гомос"ц'* 'шанобливе звертання до священика', *капус"ц'ани* 'капустяний', *квас"н'ави* 'кислуватий', *к'іс"н'ави* 'тіснуватий (про одяг, взуття)', *кос"ц'ани* 'кістяний', *прос"ц'іс"і* 'простенький, рівний', *чыс"ц'іс"і* 'чистенький'; **дієсловах**: *'йас"н'ітис"а* 'ясніти, сяяти', *зас"ц'і'зати* 'застібати (про гудзики)', *квас"н'іти* 'скисати (про молоко)', *с"ц'і'катис"а* 'казитися, лютувати (про людину)'; **прислівниках**: *з'чес"н'і* і *ф'чес"н'і* 'своєчасно, вчасно', *к'рас"н'і* 'гарно', *'кус"ц'ок* 'трішки', *легко'мыс"н'і* 'легковажно', *нар'ос"ц'і'ж* 'навстіж (про двері)', *неу'мыс"н'і* 'ненавмисне', *покус"ц'і'ц'ка* 'потроху', *покус"ц'ок* 'потрохи', *с"м'ішн'і* 'смішно', *у'мыс"н'і* 'навмисне', *чыс"ц'іс"о* 'чистенько'.

• [ц']:

1. Перед [і] в **іменниках**: *бу'ц'і'кы* 'черевики (зі шкіри)', *знец"і'н'ін'а* 'знецінення', *'ц'і'пка* 'дит. курчатко'; **прислівниках**: *'ц'і'лком* 'зовсім'.
2. Перед [о] в **іменниках**: *вал'ц'оун'а* 'прокатний завод', *'Ванц"о* 'Іван', *М(Н)икол'уни"о* 'Микола', *па'ц'оркы* 'коралі', *'пес"ц'ох* 'розпечена дитина', *'Фец"о* 'Федір'; **прикметниках**: *ли'ц'овий* 'липневий'; **прислівниках**: *'жы'ц'ом* 'живцем', *'кус"ц'ок* 'трішки'; **частках** *'ты'ц"о* 'тільки, лише'.
3. Перед [у] в **іменниках**: *па'ц'уркы* 'разок намиста'; **дієсловах**: *ц'у'пати* 'цілувати'.
4. У кінці складу чи слова в **іменниках**: *'нец"кы* 'ночви'; **прикметниках**: *ле'г'ц'кй* 'легенький', *ма'ц'і'ц'кй* 'маленький', *ма'ц'* 'дуже маленький', *са'м'ц'кй* 'самісінький', *то'н'ц'кй* 'тоненький'; **прислівниках**: *пома'ц'і'ц'кы* 'помалу'.
5. Перед губним [в] в **іменниках**: *ц"вак* 'цвях', *ц"вачок* 'цвяшок', *ц"в'і'кла* 'буряк', *ц"в'і'ркун* 'зоолог. коник', *ц"в'і'ток* 'квітка', *ц"в'і'тник* 'квітник'; *ц"в'і'чын'а* 'спорт. вправа'; **прикметниках**: *ц"в'і'тна* 'неділя 'Вербна неділя'; **дієсловах**: *од"ц"в'і'сти* 'відцвісти', *ц"в'і'кати* 'цямкати', *ц"в'і'гати* 'стьобати, шмагати батоном', *ц"в'і'ч'ытис"а* 'спорт. вправлятися', *ц"в'і'р'чати* 'зоолог. цвіркати (про коника)'.

Зафіксовані форми із [з'], [с'], [ц'] свідчать про послідовність збереження цієї риси в північнолемківському діалектному мовленні. Найповніше це явище репрезентують слова із наявним [с'] у позиції перед голосними [і], [а], а також перед губними [в], [м], [п] та передньоязиковими [т], [ц], [л], [н]. Натомість кількість лексем із [з'], [ц'] відносно незначна, що є свідченням їх слабкої функціональної навантаженості в досліджуваних говірках.

Проведений аналіз дає підстави констатувати, що сьогодні, попри значний вплив сучасної української літературної мови, в досліджуваних говірках тенденції до занепаду дорсально-палатальної вимови не виявлено. Без сумніву, неабияку роль у збереженні будь-якої конкретної фонетичної риси відіграє і діалектне оточення. Оскільки північнолемківські переселенські говірки вивчаємо в межах поширення наддністрянського говору, то це дає нам підстави стверджувати, що послідовно зафіксоване дорсально-палатальне артикулювання в північнолемківських переселенських говірках підживлюють

надністрирянські говірки, для яких реалізація фонем /з'/, /с'/, /ц'/ як [з''], [с''], [ц''] є також властивою.

1. *Бевзенко С. П.* Українська діалектологія / С.П. Бевзенко. – Київ : Вища школа, 1980. – 248 с.
2. *Глуховцева К. Д.* Фонетичні риси лемківської говірки / К.Д. Глуховцева // Східнословобожанські українські говірки. Нотатки до мовного портрета переселенців з Лемківщини: Науково-навчальний посібник / За заг. ред. канд. філол. наук К. Д. Глуховцевої. – Луганськ, 2006. – 109 с.
3. *Дзєндзелівський Й. О.* Конспект лекцій з курсу країнської діалектології / Й.О. Дзєндзелівський; за ред. К.Й. Галаса, В.І. Добоша.. – Ужгород, 1965. – Ч.1. Фонетика – 126 с.
4. *Жилко Ф. Т.* Нариси з діалектології української мови / Ф.Т. Жилко. – Київ : Радянська школа, 1966. – 307 с.
5. *Зілинський І.* Лемківська говірка села Явірок / Іван Зілинський // Праці про говірки Лемківщини (від Попраду до Ослави) / Вступ та редакція М. Лесів. – Горлиці, 2008. – С. 105–144.
6. *Павлюк М.* Українські говори Румунії. Діалектні тексти / Микола Павлюк, Іван Робчук. – Едмонтон – Львів – Нью-Йорк – Торонто : Інститут українознавства ім. І.Крип'кевича НАНУ, 2003. – 784 с.
7. *Півторак Г. П.* Формування і діалектна диференціація давньоруської мови / Г.П. Півторак. – Київ : Наукова думка, 1988. – 280 с.
8. *Самійленко С. П.* Фонетичні особливості говірок Запорізької області / С.П. Самійленко // Діалектологічний бюлетень. – Київ: Вид-во АН УРСР, 1956. – Випуск VI. – С. 89–97.
9. *Сучасна українська літературна мова. Фонетика* / за заг. ред. І.К. Білодіда. – Київ : Наукова думка, 1969. – 436 с.
10. *Турчин Є. Д.* Словник села Тилич на Лемківщині / Є.Д. Турчин. – Львів: Українська академія друкарства, 2011. – 384 с.
11. *Шевельв Ю.* Історична фонологія української мови / Ю. Шевельв. – Харків : Акта, 2002. – 1054 с.
12. *Dejna K.* Gwary ukraińskie Tarnopolszczyzny / Karol Dejna. – Wrocław, 1957. – 164 s.
13. *Stieber Z.* Dialekt Łemków. Fonetyka i fonologia / Zdzisław Stieber. – Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź: Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1982. – 111 s.
14. *Stieber Z.* Sposoby powstawania słowiańskich gwar przejściowych / Zdzisław Stieber // Prace Komisji Językowej PAU. – Kraków, 1938. – N 27. – S. 13–18.
15. *Stieber Z.* Wpływ polski i słowacki na gwary Łemków / Zdzisław Stieber // Świat językowy słowian. – Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1974. – S.474–479.

*Стаття надійшла до редколегії 20. 04. 2017
доопрацьована 30. 05. 2017
прийнята до друку 15. 08. 2017*

**DORSAL-PALATAL REPOSAL OF PHONEMES /з'/, /ц'/, /ц'/
IN NORTH LEMKIV IMMIGRATION DIALECT**

Myroslava Hnatyuk

*National University „Lviv Polytechnic”
Department of Ukrainian language,
Karpinski Str, 2/4, 1-st building, kab.306,
79013, Lviv, Ukraine, phone: (0322) 58 26 75*

Historical, political and national demographic reformatting of Ukrainian-area in mid-twentieth century (so called action „Visla”) caused changes in dialect area — Lemko dialect lost its compactness. As a result, in the system of analyzed dialects significant changes were found — fixed assimilative processes caused by contact between dialects and languages. Also, it becomes increasingly difficult to write down the authentic dialect, because each year the number of native carriers decreases.

The proposed research is a continuation of articles about contemporary Lemko dialect resettled in western regions of Ukraine from North Lemko (now Poland). Therefore the material of lexicographical publications and their forwarding entries from respondents of different ages (displaced more than 70 years ago from North Lemkivshchyna to Lviv, Ternopil and Ivano-Frankivsk region), analyzed one of the manifestations of phonemes /з'/, /ц'/, /ц'/ — dorsal-palatal [з''], [ц''], [ц''].

The analysis gives reason to conclude that today, despite the significant impact of modern Ukrainian literary language, there is no tendency to decline dorsal-palatal articulation in dialects — characteristic pronunciation of Naddnistranskiy dialect [з''], [ц''], [ц''] has the same feature in Northlemkiv resettlement dialects.

Keywords: implementation phonemes /з'/, /ц'/, /ц'/ as [з''], [ц''], [ц''], dorsal-palatal pronunciation, Northlemkiv resettlement dialects, Naddnistranskiy dialects, modern Ukrainian literary language